



Acest exemplar provine din
BIBLIOTECA ONISIFOR GHIBU
COLECȚIA IRINA CRISTESCU

Ediție aniversară digitală
ONISIFOR GHIBU 140 (1883-2023)
București Mai 2023

Ediție aniversară digitală realizată la 140 de ani de la
nașterea lui ONISIFOR GHIBU București Mai 2023

Digitizare realizată prin colaborarea în cadrul
Proiectului Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni,
Sfântu Gheorghe, Jud. Covasna:
„Onisifor Ghibu - Digitizarea operei editate Ghibu_Digital”
2023

Editor: Irina Cristescu
Digitizare: Corneliu Beldiman

ONISIFOR GHIBU
1883-2023 • ANIVERSARE • 140

Pagini web:

<https://www.mncr.ro/>

<https://muzeu.mncr.ro/index.php/expo/personalitati>

<https://onisiforghibu.ro/>



MUZEUL NAȚIONAL AL
CARPAȚILOR RĂSĂRITENI
SFÂNTU GHEORGHE



MUZEUL NAȚIONAL AL
CARPAȚILOR RĂSĂRITENI
SFÂNTU GHEORGHE



1883-2023 • ANIVERSARE • 140
Onisifor Ghibu
OPERA - ACTIVITĂȚI - OPERA - PUBLICAȚII - RECUPERARE



1883-2023 • ANIVERSARE • 140
EX LIBRIS
ONISIFOR GHIBU
CLUJ-SIBIU
GHIBU DIGITAL
DIGITIZAREA OPEREI EDITATE
140
MAY 2023



37

Dr. ONISIFOR GHIBU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN
CLUJ membru corespondent al
Academiei Române

CĂLĂTORIND
P r i n B a s a r a b i a .



IMPRESIILE UNUI ROMÂN ARDELEAN



CHIȘINĂU.
Tipografia Epărhială,
1923,

Scumpii mele Iovanise de iubire, in amintirea crăin
murilor chinute din trecut: 1914-1915 la Brumesti, 1916
la Podul Ilacsi, 1917 la Cherson, 1918 la Chisinau...

de ho. Crăinul de 1923, la Chisinau

In Basarabia, după patru ani,*).

Basarabia!

Cu ce sentimente ne gândeam la ea înainte de aceasta cu zece ani! Par'că ne evocă cineva în memorie numele unui frate mort de mult, pe care doar în cealaltă lume dacă-l vom mai revedea. Cine ar fi cutezat să se gândească că acest frate este viu și că ne vom întâlni în curând cu el, ne vom îmbrățișa și vom trăi din nou laolaltă, în jurul aceleiași vetre părintești?

Și, iată, minunea se făcu! De mai bine de șase ani de zile, Basarabia a înviat și a revenit la frații ei, de cari o fatalitate o despărțise timp atât de îndelungat.

* *

Am văzut Basarabia mai întâiu în iarna anului 1916, cu puțină vreme după căderea Bucureștilor. Eră încă Rusia țaristă, în putere.

Totul părea, între Prut și Nistru, rusesc. Nici un vânt de re-deșteptare națională românească nu adia.

Cu puține excepții, Basarabia se simția foarte bine sub „jugul Țarului”. „Moldovenii” erau cei mai credincioși supuși ai lui Nicolae al II-lea. *Polcurile* (regimentele) basarabene aflătoare pe timpul Revoluției din Martie 1917, în Petrograd, au apărut pe țar până târziu după renunțarea lui la tron și numai cu anevoie s'au lăsat dumirite de scopurile Revoluției.

* *

In primele zile ale lui Martie 1917, îndată după izbucnirea flăcării, care nu s'a mai potolit apoi nici până în ziua de astăzi, m'am

*) Aceste articole s'au tipărit mai întâi in ziarul „Adevărul” din București (9 Septembrie—12 Noembrie 1923), de unde se retipăresc aici fără schimbare.

așezat la Chișinău, unde am rămas aproape doi ani, până în Decembrie 1918, după unirea tuturor provinciilor românești.

Am văzut cu ochii mei și am trăit întreaga epocă de prefacere a Basarabiei din gubernie rusească, în provincie autonomă, apoi în „republică moldovenească” și în sfârșit, în parte integrantă a României Mare. Am fost martorul ocular al întregului proces sufleteș, social, politic și economic, pe care l-a parcurs în timp destul de scurt, această provincie; am avut chiar un oarecare amestec în acest proces. Am cunoscut o bună parte a pământului Basarabiei, și, mai ales, am cunoscut oamenii de acolo: pe puținii oameni cu rosturi în viața publică și națională, și mai ales pe preoții și pe învățătorii de acolo,—aproape singurii factori ai vieții naționale românești. Am trăit, împreună cu localnicii, într-o neuitată frăție de sentimente, de entuziasm și de muncă,—*epoca de redeșteptare a Basarabiei*.

Când în ultimele zile ale lui Decembrie 1918, părăsiam capitala Basarabiei, și mă îndreptam spre noua capitală a Transilvaniei românești, spre Sibiu, un sentiment de liniște îmi stăpânea sufletul: Basarabia a trecut cu bine peste punctul critic; viitorul ei românesc este asigurat, oricare ar fi, la urma urmelor, cuvântul Diplomației. La temelia ei eră entuziasmul curat al unei întregi generații de luptători, ce e drept, noi dar plini de dorințe bune și de râvnă. Conștiința națională pătrunsese în sufletele conducătorilor; cultura românească făcuse neașteptate cuceriri în toate straturile poporului, iar încrederea în forțele naționale nu mai cunoaște margini...

Doi ani de viață liberă, în armonie cu firea și cu nevoile poporului, făcură incomparabil mai mult decât un secol întreg de „ocrotire părintească” rusească.

* * *

De atunci au trecut patru ani și jumătate, aproape cinci.

Numele Basarabiei, care înainte se auzia atât de rar, astăzi este pe buzele tuturor. Dela tribuna Parlamentului și din coloanele ziarelor se vorbește cu prisosință despre stările din Basarabia, despre nevoile ei, despre dorințele ei. Se vorbește chiar prea mult, dar, durere, se vorbește aproape numai rău, de o vreme încoace.

Am urmărit cu multă măhnire știrile de prin gazete și cu mai multă durere sufletească pe cele, cari se desfăceau din scrisorile prietenilor mei din Basarabia. Și ca mine cred că au suferit toți aceia, cari au cunoscut și au iubit frumoasa țară de peste Prut, care prin unirea ei cu România, venise să înveselească Românismul tocmai în cele mai critice momente ale vieții lui,—pe timpul „păcii dela București“, și a „zonei culturale“ ungurești din Transilvania...

* *

În vara aceasta avui posibilitatea să revăd Basarabia, timp de peste o lună de zile.

Am fost la Ismail, la Orhei, la Chișinău,—am fost la țară, în o mulțime de sate; am fost pe la mănăstiri; am văzut școli, examene, serbări, înproprietări și iarmaroace, etc. Am văzut o mulțime de oameni cunoscuți în viața publică; am vorbit cu toți foștii și actualii miniștri ai Basarabiei (nu mai puțin de șase inși!), cu arhieriei, cu preoți, cu egumeni, cu protopopi, cu revizori, cu profesori, cu institutori, cu preoți, cu militari, cu țărani—cu foarte mulți țărani,—cu o mulțime de copii chiar.

Am trăit din nou, timp de câteva săptămâni, viața Basarabiei de acum 5—6 ani, și am trăit-o mai ales pe cea a Basarabiei de astăzi. Apoi m'am întors acasă încărcat de impresii dintre cele mai variate.

Poate că ele interesează și pe alții și poate că ele vor fi chiar de vreun oarecare folos, celor ce doresc să cunoască și prin ochii altora Basarabia.

Dela Cluj la Chișinău

Distanța de, aproximativ, o mie kilometri, dintre Capitala Transilvaniei și aceea a Basarabiei, se parcurge în 26 de ore, cu trenul accelerat.

Predealul și Unghenii, unde, cu câțiva ani în urmă, feroșii jandarmi unguri și ruși, făceau să ți se strângă inima de emoție și de durere,—azi nu te mai opresc pe loc ceasuri întregi pentru control și pentru lungi interogatorii chinuitoare. Cel mult dacă ele nu sunt—pentru călătorii mai puțin grăbiți după afaceri, — prilejuri pentru ca să întrebe: „desființarea punctelor de frontieră“, a adus oare pentru neamul nostru acea fericire pe care el o visă?

* *

Obosit de drum, la *Ploești* mă urc în vagonul de dormit, unde am norocul să mai găsesc un loc într'un compartiment, având ca tovarăș de călătorie pe un voluminos furnisor al abatorului din Chișinău.

Pasagerii sunt încă pe coridor, așteptând să li se aștearnă paturile.

Trec dela un capăt la altul al vagonului, în speranța că voiu da peste vreun cunoscut.

Nimeni!

În locul vorbeii franțuzești, pe care o auziai de obicei înainte de război la majoritatea călătorilor din vagonul de dormit, remarc, cu surprindere, întrebuințarea exclusivă a limbii rusești.

Mirat de această schimbare, întreb, dimineața, pe conductorul vagonului — un ardelean din părțile Brașovului, — cum de nu se aude printre călători nici o vorbă românească, și el îmi răspunde că, în vagonul acesta de obicei călătoresc numai ruși și evrei basarabeni, români mai rar. Ei, săracii, călătoresc pe acoperișuri, — adăogă cu o vădită ironie conductorul...

* *

La Iași, mă dau jos pentru un moment, să-mi cumpăr jurnale din Basarabia. Chioșcarul mă întreabă:

— Rusești?

— Nu, românești, — răspund eu.

— Românești n'avem, — fu răspunsul... Nu se caută!

* *

La foștii „Unghenii-ruși“, azi „Vasile Lupu“, îmi încerc din nou norocul. Un colportor evreu umblă cu maldărul de jurnale sub-suoară prin fața trenului. Îi cer un jurnal.

— Rusc ?

— Rusc !

Și negustorul îmi întinde *Bessarabia, organă națională-liberal-noi partii*, adică organul rusesc al partidului liberal, — o gazetă format mare rusesc, tipărită frumos pe patru pagini, mai impunătoare de cum erau pe timpul rusesc gazetele din Chișinău, și care-mi reamintește marile cotidiene dela Odesa: *Odeschi Listoc* și *Odescaia novosti* dela 1917 și 1918.

— Altceva mai ai?—întreb eu pe negustor.

— Am gazeta evreiască.

— Dă mi-o și pe cea!

Și negustorul îmi dă gazeta evreiască, tipărită în jargon la Chișinău, sub titlul *Unser Zeit*. E o gazetă jumătate ca cea rusească.

Dau trei lei pe ea, deși nu-mi folosește la nimic, căci afară de titlu, care este tipărit și cu litere latinești, nu pot ceti decât câteva litere evreești, pe cari încă nu le-am uitat de pe vremea când, acum 20 de ani, mă apucasem să învăț singur limba veche ebraică, pentru a putea ceti Biblia în original.

— Gazete românești, n'ai?

— Ba da *Dreptatea!* — și negustorul scoase de subsuori un număr din organul românesc al „partidului național liberal” din capitala Basarabiei, și mi-l întinse. O gazetă de două pagini, cam jumătate ca cea evreiască și a patra parte ca cea rusească, cu text pe o singură pagină, a doua fiind întreagă acoperită cu anunțuri.

— *Cuvântul moldovenesc* nu ai? Sau *Soarele*? Sau alte gazete moldovenești?

— Nu este, — fu răspunsul.

* * *

În tren răsfoiesc ziarele cumpărate.

Câtă depărtare dela ziarele cari apăreau la 1918 în Chișinău și între cele de astăzi!

Pe atunci erau două cotidiene, cari nu numai că țineau concurența cu gazetele dela Iași, dar le întreceau chiar. Unul din ele,

România Nouă apărea zilnic în 8000 de exemplare, dintre cari jumătate se desfăceau în Basarabia jumătate în Moldova. Cellalt „Sfatul Țării”, avea deasemenea un tiraj destul de mare. Amândouă făceau politică națională; aceasta din urmă, politică mai mult basarabeană, cellaltă politică generală românească.

Pentru săteni apărea în 5 — 6000 exemplare folositoarea gazetă a d-lui Pan. Halippa: *Cuvântul moldovenesc* tipărit cu litere rusești.

Prin orașele din provincie apăreau de asemeni gazete bune Deșteptarea la Soroca, Unirea la Bălți, Cetatea Albă la Ackerman, cari toate făceau cultură și politică națională sănătoasă.

Gazetele rusești tânjiau a moarte; de presă evreiască nici vorbă nu era.

Astăzi... după cinci ani de viață românească, în afară de gazeta partidului național-liberal din Chișinău, *Dreptatea*, nu mai apare nici o gazetă în toată Basarabia, și aceasta, plină de otravă de partid.

Aruncându-mi ochii peste ea, m'a cuprins o jale și o tristeță profundă. Mi-am adus aminte de o vorbă a unui fost ministru averscan, d. I. Petrovici: „Rușii n'au izbutit în 105 ani să rusifice Basarabia, noi am răușit în mai puțin de patru ani!”.

* * *

Mă apropii de Chișinău. În bătaia soarelui de amiază se vede răsfirat orașul pe deal. La mijlocul lui strălucește cupola impozantă a Soborului; sus, în depărtare, se zărește localul în care Sfatul Țării a declarat ruperea Basarabiei pentru totdeauna de Rusia și, apoi unirea ei cu România...

Pe o clipă îmi vin în minte toate momentele mari ale procesului de reînviere a Basarabiei, la 1917 și 1918, apoi un regret mi se așterne pe suflet: de ce n'am rămas la Clujul meu; de ce am venit să revăd acest pământ de care mă leagă atâtea amintiri sfinte și pe care-l regăsesc acum, din prima clipă, atât de departe de cum l-am lăsat cu cinci ani în urmă?

Stări de spirit în Basarabia.

Dacă oamenii noștri de stat ar avea bunul obicei de a citi uneori literatură, ar putea afla din scrisul literaților lucruri de o importanță deosebită pentru viața de stat. Căci literatura nu este numai pentru distracție; ea este și pentru învățătură...

Astfel, dacă oamenii noștri de stat ar fi citit volumașul „*Orheiul și Soroca*” de d-l M. Sadoveanu, ar fi putut folosi pentru conducerea afacerilor publice incomparabil mai mult, de cât dintr’o anchetă parlamentară în Basarabia, menită să spele pe harap sau să umfle pe țânțar.

Nimeni n’a dat până astăzi o icoană mai clară a stărilor sufletești din Basarabia noastră, de cât d-l M. Sadoveanu în cele câteva note nepretențioase publicate sub titlul de mai-sus.

Și nimeni n’a făcut o critică mai neiertătoare a păcatelor, pe cari România le-a dus în țara de peste Prut, desfigurând-o până aproape să n’o mai cunoști.

Căci în adevăr, după 4—5 ani de zile, aproape nu-ți vine să recunoști Basarabia.

Nu vorbesc despre împrejurarea, destul de tristă, că zeci de mii de mosafiri nepoftiți, veniți de peste Nistru, au împestrițat și mai mult de cum eră, caleidoscopul orașelor și târgurilor basarabene, —și nu vorbesc nici de cellalt fapt îmbucurător—că astăzi toate oficiile publice s’au naționalizat și că limba românească se aude într’o măsură mult mai mare pretutindeni, decât înaintea. Nu insist nici asupra faptului că cartea rusească a dispărut aproape cu totul din comerț—din cauză că de peste Nistru nu mai străbate nimic —și că în Chișinău întâlnești librării românești, cari nu numai că le întrec pe cele din Cluj și Iași, dar rivalizează cu cele mai mari librării din București.

Oricâtă importanță ar avea faptele, mai importante decât acestea îmi par „stările sufletești”. Acestea nu se pot înjgheba de pe o

zi pe alta, cum se poate înighebă un oficiu, sau o librărie,—ele sunt produsul lent al unor frământări sociale și politice profunde și ele sunt barometrul adevărat al vieții publice și de stat.

Aceste stări sufletești eu le-am găsit profund schimbate.

* * *

Din generația de oameni modești, harnici, sinceri și fanatici luptători pentru libertate, buni moldoveni și buni români,—din eroii cari, în toiul celei mai fantastice nebunii rusești, au fost în stare să salveze intactă țărișoara lor și s'o redea patrimoniului național,—azi după abia cinci ani de zile, nu mai găsești de cât doar pe ici pe colo câte un desiluzionat, dat la o parte de viața cea nouă. Foștii „eroi“ în mare parte, s'au dat după păr, s'au lăcomit la situații pentru dobândirea cărora au renunțat la toată curățenia lor sufletească, și au făcut cele mai penibile transacțiuni.

Generația care a făcut Basarabia de astăzi și care ar fi trebuit s'o și consolideze, s'a corupt irevocabil. Și vina nu este a ei, ci a aceloră cari au adus-o aici. Pe aceia va cădea odată și odată, blestemul neamului.

Când vorbești cu puținii basarabeni, cari au mai rămas curați și cinstiți, te cuprinde o desnădejde fără păreche. Aproape nici unul nu mai are încredere în ziua de mâine. Toți regretă că au făcut unirea cu România în condițiile în cari au făcut-o. Oamenii, cari și-au expus viața pentru Basarabia, azi îți declară că dacă ar fi în stare să strice ce-au făcut, n'ar sta o clipă la îndoială să tragă dungă peste tot. Am auzit chiar din gura unuia, că de s'ar face numai liniște peste Nistru...

* * *

Dacă mergi la țară și vorbești cu moldovenii „proști“, auzi aceeași constatare. Nicăeri nici'o încredere. Excepție fac doar câțiva cari trag foloase, nevisate, pe urma politicei...

Țăranii vorbesc cu adevărat dispreț despre România și cum te simt că nu ești „moldovan“ de-al lor, îți taie orice credit. Trebuie neapărat să te dai sau „moldovan“ sau „transilvănean“, pentru a le recâștiga încrederea. Stările de azi li se par trecătoare. Nu pot

crede că stăpânirea de acum să poată rămânea. Trebuie să vie ea Rusia iarăși...

Eram într'o zi într'un sat din ținutul Orheiului cu niște prieteni și stăteam agale de vorbă cu un țăran bătrân. Din vorbă în vorbă, moș Vasile, om de 78 de ani, de o impunătoare deșteptăciune naturală ne întrebă:

— Da ce se mai aude? Mai este nădejde să vie un Împărat bun, *ori rămâne tot ista di pisti Prut?*

Cercăm să-l liniștim pe moș Vasile că *de-amu cu Împăratul so muntu!* De asemenea și cu Rusia! De-amu suntem uniți cu Romanii (în Basarabia până în ziua de azi noi suntem numiți Romani. „Român“ înseamnă în graiul moldovenesc: om).

— Da Romanii, cu cari ne-am unit—zic eu,—cum îs, moș Vasile?

— Da, cum să hie,—răspunde moșul. Is mai răi decât turcii! Incerc să-l îmbunesc:

— Dar bine, moș Vasile, cum poți zice că-s mai răi decât turcii? Ei sunt doar frați cu noi!

— Ei, frați! Până au ce-ți lua! Iau și chielea de pe om!

— Dar, zic eu, nu vorbesc și ei tot ca noi, moldovenește,—nu...?

Moș Vasile îmi taie vorba:

— Ba, domnule, vorbesc chiar țigănește...

* * *

Străbăteți Basarabia dela un capăt la altul al ei și pretutindenea veți găsi aproape numai această mentalitate.

România nu numai că n'a fost în stare să câștige sufletul, bun și generos al basarabenilor, da, prin metoda ei fundamental greșită, l-a înstrăinat și mai mult de cum fusese înainte.

Dela 1918 și până azi, conștiința națională, în înțelesul propriu al cuvântului, a slăbit în măsura în care micii și marii satrapi ai Basarabiei, au ajuns să fie stăpâni pe viața publică a acestei de două ori nenorocite provincii.

Marile reforme naționale, politice și sociale n'au adus în Basarabia nici un bine până acum.

Starea sufletească de astăzi a Basarabiei pare neexplicabilă în fața celor câtorva fapte mari, cari au avut loc în anii din urmă: *dobândirea libertății naționale, a libertății cetățenești, a votului universal și împărțirea pământului la țărani.*

Desigur acestea sunt fapte, cari au prefăcut viața într'o largă măsură, dar ele n'au atins, cum ar fi trebuit și resorturile sufletești ale vieții, ci numai pe cele materiale și pe acelea numai în parte.

Orice s'ar zice: poporul basarabeian, care *n'a luptat* pentru dobândirea acestor lucruri,—nu eră copt pentru ele și, deci, nici nu le știe prețui acum, când le are.

Moldovenii n'au luptat niciodată, sub ruși, pentru drepturile limbei lor naționale, așa că întrebuințarea limbei comune în întreagă viața publică, ei n'o socotesc astăzi ca un lucru important, așa după cum o socotesc ardelenii, cari au luptat veacuri dearândul și au suferit martiriu pentru limbă.

Și aici România oficială comite marea greșală de a crede că prin *introducerea limbei române* în Basarabia, a „naționalizat” viața acesteia. Limba, în sine, e departe de a fi identică cu cultura unui popor. În Basarabia acest adevăr este de două ori mai adevărat ca aiurea. Cultura unui popor se află depusă în prima linie în moravurile lui, apoi în așezămintele lui. Iar moravurile duse de România peste Prut n'au fost totdeauna de natură de a recomanda cuiva cultura românească. Funcționari abuzivi, legi cari se schimbă în fiecare an de două ori, ordonanțe care se contramandază tot a doua zi, imposite necontrolate de nimeni, înjurături, batjocuri, bățai, toate acestea au înstrăinat Basarabia atât de mult, încât toată istoria și toată literatura română, câtă se'nvață prin școli, nu vor fi în stare să repare răul nici în timp de câteva decenii.

Cam la atâta s'a redus cultura românească, pe care a primit-o Basarabia pe urma Unirei ei. Să mai adăogăm doar politica de partid, care a încoronat opera.

* * *

Libertățile cetățenești sunt și în Basarabia, ca și în restul țării, simple ficțiuni, ba încă în Basarabia ele sunt și mai fictive ca în celelalte provincii. Noroc că moldovenii nu-și prea bat capul cu ele. În orice caz, nu văd nici un progres în dobândirea acestor libertăți, inclusiv votul universal. Dimpotrivă, interesul pentru viața publică și de stat, astăzi este mult mai scăzut decât acum cinci ani.

Afară de câțiva înși, cari profită pe urma politicei, nimeni nu-și bate capul cu țara și cu așezămintele ei. La sate nu găsești o gazetă populară; nimeni nu are habar ce se petrece în lume și în țară. Mai de mult se găsea în fiecare sat „*Cuvântul Moldovei*”, față de care se manifestă un interes crescând; de când politicienii l-au înmormântat, acest interes a murit și el.

* * *

Problema agrară? Este adevărat că Basarabia a rezolvit chestia agrară în mod mai radical de cât ori care altă țară din lume dar, din nefericire, nici această reformă n'a adus binele care se aștepta.

În timpul revoluției rusești, chestia agrară fusese afișată ca una din principalele *chestiuni sociale*, menită a schimba radical icoana societății și a statului. După frământări îndelungate, la 1918, conducătorii Basarabiei isbutiseră să conceapă chestia agrară ca o *chestiune națională*, menită a reface, în sens românesc, Basarabia, pe care politica rusească o desfigurase atât de tare în timp de o sută de ani. Din nenorocire, cei cari fuseseră chemați să realizeze această reformă epocală, au degradat-o la o *chestiune politică*, în sensul de politică de partid și, mai rău chiar, de politică de interese personale meschine.

Am participat la o împroprietărire festivă în județul Orheiului, și mi s'a umplut inima de durere văzând pe ministrul Basarabiei și pe partizanii lui, făcând din reforma agrară o platformă politică personală pentru domniile lor și semănând în popor și cu acest prilej numai neghina discordiei dintre frați. Și ceeace m'a uimit a fost felul cum am văzut că s'a împărțit pământul. S'au distrus, fără excepție, toate gospodăriile model și s'a împărțit pământul pe sprânceană. Nu știu, poate că nu înțeleg eu nimic din tainele marilor reforme de azi, dar când am văzut că se dă pământul țării la toți

câți lăcomesc după el, am simțit o adevărată revoltă sufletească. Nu s'a dat pământ numai tuturor țăranilor neromâni, aduși în ultimele decenii de ruși pentru a rusifica Basarabia, ci s'a dat pământ și evreilor. Am fost martor când delegații acestora s'au prezentat la ministrul Basarabiei, aducându-i un semn de recunoștință și mulțumindu-i pentru bunătate.

Mi s'a părut o crimă să dai pământul sfânt al țării la toți adușii de vânt, în vreme ce fiii țării se tânguesc că mor de foame.

Am văzut însumi două țărance moldovene, cari s'au prezentat d-lui Inculeț, în genunchi și sărutându-i picioarele, rugându-l printre hohote de plâns, să le dea și lor pământ, că nu au cu ce-și hrăni pruncii de acasă.

Nu mai vorbesc despre felul cum comentează moldovenii generozitatea celor cari împart astfel pământul. Toată lumea îi bănuiește de necinste.

Dar sunt mulțumiți cel puțin aceia cari au căpătat pământ? Curios lucru,—și aceștia sunt nemulțumiți!

Am vorbit cu sute de țărani cari toți, absolut toți, mi-au spus că eră mai bine pe timpul boerilor. Boerii, spun ei, ne dădeau pământ cât voiam, ne așteptau de bani; ne împrumutau; la o întâmplare de secetă ne dădeau pâine (grâu și porumb). Da acum, cine se uită la noi? N'ai dela cine te ajută cu nimic.

E adevărat că pământul nu eră al nostru. Dar acum e al nostru? Că ne iau șapte piei după el. Numai să tot dai la toți tâlharii, și tot nu-i mai sature. Atunci, e drept, aveam un stăpân, dar acum avem o sută de draci pe capul nostru.

Dacă ai întrebă pe oameni că vor să se întoarcă iar la boieri, toți ți-ar răspunde că vor.

Așa vorbesc țăranii moldoveni. De aceea, nimeni nu se simte îndemnat a fi cu recunoștință față de România pentru că li-a dat pământ.

Nu, hoțărât; reformele mari, pentru cari Basarabia nu eră pregătită și cari s'au executat cu gândul numai la interesele materiale ale populației, și mai ales la ale celor cari le-au tradus în faptă,

profitând pe urma lor,—aceste reforme nu numai că n'au atins în mod favorabil laturea sufletească a vieții naționale, dar au slăbit-o chiar mult.

O calomnie:

Rusismul preoției basarabene.

Aproape din gura tuturor, cari au trecut în ultimii cinci ani *Prutul* pentru un timp mai scurt sau mai lung, se poate auzi afirmațiunea că preoția din Basarabia este cu sentimente *rusești*.

Ca unul care am avut prilejul să cunosc de aproape, în situații cu totul caracteristice, preoția din Basarabia, m'am ridicat în totdeauna în contra acestei afirmațiuni, care este fundamental greșită.

Preoția basarabeană nu este mai puțin națională, decât cea din Bucovina, Transilvania sau România veche. Dimpotrivă, judecând-o după rolul, pe care l-a avut sub stăpânirea rusească, ea a săvârșit un rol național mai important decât preoția din vechiul regat. Dacă ea n'a luptat pentru revindcărilor naționale, nu este mai puțin adevărat că ea *a păstrat* neatinse vechile comori naționale la țară: limba și credința străveche.

Este o legendă neîntemeiată că în bisericile dela țară ar fi încetat cu totul slujba românească pe timpul dominațiunei rusești. Cercetați bisericile sătești și le veți găsi pline cu cărți românești de la mănăstirea Neamț, dela Iași, dela București, dela Sibiu, dela Buda și chiar dela Blaj, pentru ca să nu mai vorbesc și de cele de la Chișinău. Mai mult: am găsit chiar sate rusești, în cari toată vremea Evanghelia s'a spus românește, ca d. e. în Palanca, jud. Orheiului, unde de la 1844 și până astăzi s'a întrebuințat Evanghelia tipărită de Vasile Moga la Sibiu.

* *

Preotul a fost singurul stâlp al Românismului în trecut așa cum putea să fie în împrejurările date.

Dar preoția n'a fost și nu e rusificată. Cel mult dacă s'ar putea spune că ea a fost *țarificată*, și asta a fost. Dar cine știe

ce-au făcut țarii rusești pentru biserică și pentru preoțime, acela nu se poate miră că preoțimea, ca și țărâtimea de altfel, a fost complet țarificată. Țarii erau atât de „mari“, atât de „buni“, atât de munificenți, în cât întreceau orice imaginație pentru oamenii simpli, așa că identificarea cu ei era cel mai natural lucru

Afară de aceasta, arhieriei ruși erau, în general, oamenii cari ocrotiau cum nu se poate mai mult, interesele bisericesti și pe ale clerului, așa încât ei câștigau aproape totdeauna inima preoțimei. Mi-aduc aminte cu câtă iubire erau chiar și cei mai buni preoți moldoveni față de ultimul arhiepiscop rus, I. P. S. Anastasie. Toți aceștia s'au interesat de aproape de soarta preoților, făcând din ei o forță așa de mare, încât nimic alta nu o întrece. Preoțimea basarabeană este un bloc atât de puternic, încât preoțimea românească din celelalte provincii nici nu se poate compara cu ea. O solidaritate impunătoare îi unește pe slujitorii altarului, de sus până jos, ceea ce și din punct de vedere național însemnează foarte mult.

* * *

Cum se explică acuzația permanentă și aproape generală de filorusism al preoțimei?

Aceasta era chestiunea pe care o discutam într-o zi cu unul din cei mai distinși preoți basarabeni, cu care am stat câteva zile la o mănăstire din județul Orheiului.

-- Să-ți vorbesc cu totul deschis, îmi zise preotul

Frații noștri din vechiul regat ne spun în totdeauna că Rusia a răpit Basarabia dela Moldova.

Ei, bine, preoțimea noastră altfel a știut lucru. Ea a știut că, înainte de 1812 țările românești erau sub turci, cari le exploatau fără nici o milă, păgânește. Toată nădejdea lor, ele și-o puseseră în Rusia creștină. Cei mai buni patrioți români ai acelor vremuri făceau tot ce le stătea în putere pentru a pune țările lor sub ocrotirea părintească a Rusiei. Dacă nu mă înșel, chiar marele mitropolit Veniamin Costache era unul dintre cei mai mari „rusofili“. Sunt, slavă Domnului, destule dovezi din acele vremuri. Avem aci în localul mănăstirii: *Evhologhionul* tipărit la 1808, deci înainte

de răpirea Basarabiei—de Dositeiu mitropolitul Ungrovlahiei, la București „în zilele Prea înălțatului și blagocestivului și de Hristos iubitorul singur stăpânitorului Marelui Împărat *Alexandru Pavlovici* a toată Rusia“. *Mineele* tipărite în anul 1811 la mănăstirea Neamț „în zilele blagoslovitului singur stăpânitorului Marelui Domn Împărat Alexandru Pavlovici a toată Rusia“. Și mai avem *cartea de rugăciuni* tipărită la Iași în anul 1809, deci înainte de răpirea Basarabiei „cu osârdia Prea sfințitului mitropolit și Exarh Gavriil Bănulescu“, care cuprinde rugăciunile „la ziua suirii în scaunul împărațesc și la a Coronației preablagoslovitului nostru Împărat *Alexandru*“. În prefața cărții, Gavriil este însemnat ca „al Preasfântului îndreptătorului Sinod Cilen (membru N. A.) și al aceluiaș în Moldavia, Valahia și Basarabia Exarh și cavaler“.

* *

Dar veți zice că Gavriil Bănulescu a fost un „trădător“. Oare veți putea spune acelaș lucru despre marele *Veniamin Costache* care și el a tipărit la Iași, cu 16 ani după „răpirea“ Basarabiei un „*Molebnic*“ adică carte cu orânduiala rugăciunilor pentru Împăratul a toată Rusia, tipărit din porunca înalt preasfințitului mitropolit a toată Moldova, Chiriochir Veniamin“. Deschide, te rog, cartea și citește aproape pe fiecare pagină pomenirea „împăratului *Nicolae Pavlovici*, preablagoslovitul *Domnul nostru singur stăpânitor*“.

O să mai aduc numai un singur exemplu: marele *Gheorghe Asachi* a nutrit toată viața lui o mare și sinceră admirație față de Rusia. Iată cartea lui dela 1832, două decenii după răpirea Basarabiei: *Istoria Rusiei*, dedicată generalului Kisseleff, pe care îl numește *urzitor al fericirii Moldovii* „al cărei ~~manuscris~~ odinioară se va împodobi cu numele Excelenții Voastre precum se înfrumusețează cu celui întâi a Patriei legiutor Domn, Alexandru cel Bun“.

D-voastră luați în nume de rău „țarismul“ preoților moldoveni, dar uitați că el a fost altoit în sufletele lor mai întâi chiar de învățătorii moldoveni. Nu vreau să fac aluzie la *Dimitrie Cantemir*: rămân tot la Asachi. Iată cum își începe el prefața cărții sale: Dacă eroicele fapte ale lui Tezeus și ale lui Romulus, întemeietorii

Atenei și Romei, ce au stat cele mai strălucite politii a vechimei... dișteaptă în noi simțiri de mirare, apoi cu cât mai minunate se cuvine a ni se părea făptuirile cele adevărate de marele Petru, de care însuși strămoșii noștri au fost martori, și a căror urme într'atât au înrăurit asupra stării politice a Europei!"

Iată cum Asachi, care a studiat la Roma, ridică pe Petru cel mare mai presus de Romulus, și cu toate acestea lui Asachi i-ați ridicat monument în Iași, iar pe noi ne timbrați cu orice prilej de „rusefikați”. Pentru ce? Pentru că noi n'am avut norocul ca la 1834 să fim reîncorporați la Moldova lui *Mihail Sturza*? Pentru că am continuat să vedem în țării rusești protectori, cum văzuseră până la acea dată chiar cei mai buni moldoveni?

Dar oare gospodarii Moldovei au povățuit mai bine Moldova, de cum au povățuit țării Basarabia? Noi ne uitam peste Prut și vedeam sate păcătoase și orașe mai rele ca ale noastre. Țărânimea noastră este mai zdravănă ca cea de dincolo; biserica noastră a fost mai apărută și mai ajutată.

Că n'am luptat în contra țărilor și a rușilor? Dar ce ne putea face să luptăm în contra lor? La noi se știau despre România numai lucruri rele și acestea nu le spuneau atâta Rușii, cât tocmai românii fugiți la noi din armată: aveam mii și mii de dezertori români cari ni aduceau dela „frați” cele mai rele știri, și ei preferau să fie trimiși în Siberia, de cât să fie excortați îndărăt în țara lor.

Nu, Domnule, termină preotul meu, — frații din Regat nu numai că nu ne înțeleg pe noi, dar nici nu-și dau nici o silință să ne înțeleagă. Ei ne offensează, cum nu ne-au ofensat nici odată rușii, în loc să ne câștige sufletele prin iubire. Am fugi noi de frații noștri, dacă ei s'ar apropia de noi cu dragoste? Am servit cu credință pe țari, fiindcă ca creștini am învățat că „stăpânirile sunt dela Dumnezeu” — și crezi că nu servim, cu și mai multă credință, pe Domnul nostru unit astăzi? Ne doare însă că dela București nu ne vin decât șicane sau apoi promisiuni, care nu se mai împlinesc niciodată.

Totuș sperăm că solidaritatea dintre noi preoții, va fi în stare să învingă dușmânia, care ni se arată din toate părțile și că odată

tot se vor găsi oameni să ne înțeleagă și să ne dea posibilitatea morală de a fi ceea ce trebuie să fim.

* *

Am reflectat mult asupra răspunsului interlocutorului meu și în felul său i-am dat dreptate.

Nu se poate trata o întreagă tagmă așa cum se tratează de o vreme încoace preoțimea basarabeană. Aceasta nu folosește nimănuia, în schimb ea slăbește și unica forță românească organizată în acea provincie, bântuită de atâtea nenorociri.

Unde este bărbatul providențial care, înțelegând sufletul preoțimii basarabene, să știe face din ea pentru Românism, ceea ce au făcut țarii pentru scopurile lor?

Cultură și politică în Basarabia.

Tragedia Basarabiei — căci este o adevărată tragedie ce se petrece cu această provincie, înviată ca prin minune din morți, pentru ca apoi îndată să se cufunde într'o letargie ca cea pe care o vedem astăzi—tragedia Basarabiei, zic, constă în faptul că această provincie, îndrumată prin Unirea ei cu România, spre o nouă viață, n'a avut timp suficient să-și făurească un ideal nou, al cărui imperativ categoric să fi străbutut adânc în sufletul masselor mari ale poporului ei. Idealul a licărit o clipă, pe urmă el fu acoperit de interese omenești, cari l'au distrus aproape cu desăvârșire.

În anii 1917—1918 sufletul național fusese îndrumat pe căi bune; el începuse a se căli la căldura pe care o împrăstia în jurul său *cultura națională*,—cel mai prețios bun al unui popor. Eră în acea epocă de redeșteptare, pretutindeni o sete de cultură remarcabilă, care dădea cele mai bune speranțe pentru viitor.

Dar epoca aceasta se încheie repede. Locul culturai, care unia pe oameni în jurul acelorași idealuri, îl luă *politica*, care, în numele intereselor personale materiale, învrăjbi pe oameni între olaltă. Puținele elemente bune, pe cari în toiul revoluției din 1917, le-a putut uni

într'un mănunchiu, idealul național, fură împărțite în mod criminal în partide, cari își disputau unul altuia osul de ros.

Dela București nu mai venia spre Basarabia îndemnul spre unire a forțelor, ci ademenirea spre împrăștierea conform intereselor de partide și de persoane.

* * *

Aproape nimic din ce s'a întemeiat la 1917 și 1918 pe teren cultural, n'a mai rămas în ființă; totul s'a dărapănat. Afară de *Universitatea populară*, care mai există și astăzi, fără însă ca să se mai fi putut ridica la strălucirea ei inițială, aproape toate inițiativele nobile din primii ani s'au dat peste cap. *Societatea culturală a Românilor din Basarabia*, înființată la 1917, nici nu și-a mai ținut măcar adunarea generală în care să-și dea seamă de ce a făcut sau de ce n'a făcut dela întemeierea ei. Mai mult chiar, această societate, care eră proprietara unei tipografii frumoase, instalată într'un local dintre cele mai bune și cu o clientelă frumoasă — tipografie care are meritul de a fi tipărit primele produse românești cu litere latine în Basarabia (gazete, reviste, cărți de școală, etc.) — și-a pierdut chiar și tipografia, care astăzi este la Mănăstirea Neamțu din Moldova. (Pe ce temelii a fost scris să se pornească noua mișcare de „regenerare” a acestei vrednice mănăstiri!). Societatea care avea menirea să fie pârghia principală la ridicarea culturală a Basarabiei, — ajunsă scrum în câțiva ani, fără puțință de reculegere, și pierzându-și chiar și acel mijloc puternic de activitate culturală, care este tipografia! Se poate o mai dureroasă priveliște?

Statul, în loc să încurajeze inițiativele particulare locale, a luat asupra sa să facă el „propagandă culturală” în Basarabia. Rezultatul fu că s'au cheltuit un considerabil număr de milioane de lei, și că s'a compromis și mai mult propaganda culturală.

Serbările culturale, cari se făceau acum 4—5 ani la Chișinău, fără cheltuială măcar de un singur ban și la cari participă din toată inima întreaga suflare a Basarabiei, azi, când se mai fac, costă averi întregi și la ele nu mai participă mai nimeni. Mi se spunea că cu cele 20 de șezători organizate de *Liga Culturală* și de *Căsele Naționale*, secția Chișinău, s'a cheltuit peste un sfert de mi-

lion lei! Asta e o dovadă că entuziasmul a pierit și că singurul mobil, care mai e în stare să miște pe oameni, e banul.

De altfel, exemplul pentru aceasta, se dă de sus și el nu poate să nu prindă.

* *

Dar, dacă în orașe situația supt raportul cultural e lamentabilă, la țară ea nu e aproape cu nimic mai bună.

Până în ziua de astăzi nu există o societate culturală, care să-și fi îndreptat atenția ei spre sate, pentru a le mobiliza pentru bunurile ideale și naționale. Bibliotecile sătești, cari s'au trimis de către serviciile de propagandă, n'au nici un răsunet; ele stau necitite. Nimeni nu i-a dat țăranului ce-i trebuie acestuia; i s'a dat politică și alte lucruri pentru cari el nu are nici o înțelegere și nici o plăcere.

În schimb, de capul lor, satele merg din rău în mai rău. Alcoolismul face ravagii mai mari ca oriunde acum după războiu. Țăranul moldovan este exploatat într'un mod, care îți inspiră nu numai îngrijorare, ci și milă. În afară de puținul ce face Biserica, pentru țărani nu se face absolut nimic. Căci serbările pe cari le fac, pe ici, pe colo, învățătorii de inimă, sunt floare la ureche; ele nu pot urni din loc marile probleme naționale și economice, fără de organizarea cărora un popor nu poate merge înainte.

Factorii culturali dela sate, neavând între sine un chiag, și neavând o îndrumare sănătoasă, efectivă și permanentă de sus, se pierd în activitatea lor, care se macină în van.

* *

Am avut prilejul să discut aceste lucruri cu câțiva din factorii cei mai de seamă ai mișcării naționale basarabene de până la Unire. Ceeace am auzit din gura lor, nu mi-a dat mari speranțe de îndreptare. Acești oameni mi-au spus că atât e de adânc răul făcut de politică, încât nici o inițiativă culturală n'ar mai putea prinde acum rădăcini. Nimeni nu mai are, de altfel, curajul să se mai angajeze la o astfel de operă, prin care îți distrugi și puțina existență materială pe care o mai ai, sănătatea — adeseori foarte subredă —

fără ca să poți lupta cu hidra spurcată a politicianismului binehrănită, care a corupt totul. *Astăzi lumea nu mai vorbește despre idei și de idealuri, ci despre afaceri și situații.* Exemplitul îl dau chiar cei mai sus puși, cari de dragul situațiilor au renunțat la toate idealurile pe cari le-au avut, — dacă peste tot le vor fi avut vr'odată.

* * *

Dar poate că ceea ce nu are astăzi Basarabia va avea mâine! Căci *școala*, instituție per eminentiam culturală, trebuie să pregătească neapărat generații mai bune.

De sigur, școala are o menire minunată în viața unui popor, dar nu trebuie uitat că și această instituție are nevoie de un *mediu sănătos*, pentru ca să-și poată împlini misiunea. Dar când mediul este atât de corupt, școala nu se resimte în mod fatal de acțiunea lui? Politicianii dela București, secondați de cei crescuți la școala lor în Basarabia, au politicianizat și școala până'n măduvă. Revizorii școlari se schimbă ca'n vechiul regat cu fiecare guvern; — directorii de școli, mai mult sau mai puțin tot astfel. Administrația școlară nu face de 5 ani încoace decât experiențe peste experiențe. În școala secundară s'au admis atâtea elemente didactice streine, încât în foarte multe cazuri, nu te poți aștepta la lucru mare din partea școalei. În special, în orașele de provincie personalul didactic la școlile statului este un adevărat mozaic, alcătuit din câte 5—6 naționalități. Că se învață *limba* românească, că profesori ruși, bulgari, sau ucrainenii predau istoria, limba latină sau franceză — în limba română, — acesta nu-i nici un câștig deosebit. Dimpotrivă, noile generații cresc adeseori într'un spirit cu totul insipid.

Lipsa de sistem și de continuitate în organizarea învățământului din Basarabia, va avea efecte mult mai triste decât cele cari se așteaptă dela școala naționalizată a Basarabiei.

* * *

Să nu mai fie, atunci, nici o speranță de îndreptare a stărilor din Basarabia?

Ba da! *Atunci când Basarabia va ajunge să fie nu numai a politicianilor, cari o exploatează și o batjocuresc — ci a tuturor Românilor buni și patrioți adevărați, a căror sămânță să nădăjduim că încă n'a pierit cu totul, — atunci se va mântui Basarabia.*

Mai curând nu!

O nouă problemă națională:

Românismul de peste Nistru.

Am avut prilejul să întâlnesc, în timpul cât am fost în Basarabia, pe tânărul care la 1917 și 1918 a fost sufletul mișcărilor naționale a *Românilor de dincolo de Nistru*.

Îl văzusem mai întâi la 17 Decembrie 1917, la congresul național al fraților noștri de acolo, ținut la Tiraspol; apoi l-am întâlnit în mai multe rânduri la Chișinău, în 1918, iar de atunci am rămas cu el în corespondență.

Am avut bucuria ca, acum, după cinci ani de zile, să-l regăsesc tot atât de însuflețit pentru ideea de redeșteptare a fraților lui, pe cari din cauza turburărilor bolșevice, a trebuit să-i părăsească temporal, — cum l-am cunoscut la prima noastră întâlnire. Această idee constituie pentru el supremul ideal de viață și mi s'a părut că tot ce face și lucrează, face cu gândul la vremurile, când se va putea întoarce între ai săi și le va putea fi propovăduitor.

* *

Tânăr modest, harnic, prietenul meu, care și astăzi este încă pe băncile Universității, e din stofa adevăraților apostoli. Grație lui și solitudinii d-lui P. Halipa, cei 890 români transnistreni, cari s'au putut refugia în Basarabia, și-au găsit un adăpost frățesc acolo. Mai mult: peste 50 de copii au fost plasați prin diferite școli publice, iar alți 20, cari erau pela diferite școli, au fost ajutați în silințele lor.

* *

Dar tânărul nostru, al cărui nume nu trebuie să fie cunoscut, din motive pe cari oricine le înțelege, nu este mulțumit cu ce se

face din partea noastră, a tuturor, pentru frații noștri de peste Nistru, al căror număr, după detaliile pe cari mi le-a dat, se apropie de un milion de suflete.

Mai întâi de toate, neamul românesc n'a luat îndeajuns cunoștință, că dincolo de râul Nistru, care pune limita extremă a revendicărilor noastre, se găsește un număr așa de mare de români, cari au fost totdeauna uitați și pentru cari nu s'a făcut niciodată absolut nimic.

Tânărul nostru ar dori ca chestiunea românilor de peste Nistru, să între ca *o parte organică în chestiunea națională românească generală*. Cum se îngrijesc francezii, italienii, nemții, etc., de fiecare suflet de naționalitatea lor, oriunde s'ar afla,—să se îngrijească și românii de frații lor uitați până acum. Ce aport însemnat n'ar putea aduce vieții românești acești frați chemați la viața națională în toată puterea cuvântului?

În anii din urmă—îmi spune tânărul nostru—guvernul român, cedând stăruințelor venite din diferite părți, a admis ca să se poată așeza în Basarabia mii de copii de altă naționalitate de peste Nistru, în așteptarea vremurilor de liniște, când apoi se vor întoarce la vetrele lor. Am intervenit și eu la guvern ca să mă ajute să pot aduce măcar câteva sute de copii români, pe cari să-i putem crește aici pentru diferite misiuni și pe care după liniștirea lucrurilor din Rusia, să-i putem trimite pregătiți gata îndărăpt.

Mi s'au dat promisiuni, dar de făcut nu s'a făcut nimic.

Eu—continuă tânărul—m'am angajat să trec Nistrul, cu încă vre-o câțiva prieteni de ai mei,—să culeg de prin toate satele copii și să-i aduc aici,—așa că partea cea mai periculoasă a chestiunii, împreună cu punerea capului, am luat-o asupra mea—totuși, lucrul nu se poate face pentru că cei chemați nu-mi dau nici un ajutor.

Astfel, după potolirea bolșevismului, străinii crescuți în România se vor întoarce liniștiți în Ucraina, pentru a stăpâni și mai departe pe moldovenii, pentru cari frații lor n'au îndrăznit să facă nimic atunci când puteau face totul.

Destăinuirile prietenului meu m'au pus pe gânduri!

Dar oare dacă oficialitatea nu face ceeace ar fi datoria ei să facă, nu trebuie să se miște opinia publică a neamului? Oare Liga Culturală,—care, ce e drept a venit în ajutor cu o sumă de 32.888 lei,—nu are datoria imperioasă de a lua în mână întreaga problemă a românilor de peste Nistru, făcând ea ceeace nu vor sau nu pot să facă alții? Căci acestea cred eu că trebuie să fie și în viitor problemele pe cari această societate este chemată să le servească.

* * *

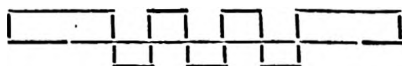
Din parte-mi am de adăogat la comunicarea tânărului transnistrian, o părere, la care am ajuns după ce am vizitat vre-o zece mănăstiri din Basarabia.

Aproape în fiecare mănăstire basarabeană se găsesc cel puțin câte 2—3 călugări sau frați, români de peste Nistru. Cred că numărul lor trebuie să se ridice la 70—80, călugări și călugărițe. Autoritatea bisericească basarabeană ar trebui să adune pe toți transnistrenii în două mănăstiri,—călugării într'un loc, călugărițele într'altul—și ei să le dea o îndrumare specială în vederea misiunii, care îi așteaptă după liniștirea Rusiei, acolo la frații lor peste Nistru.

Știu că sunt două mănăstiri Jabca și, mi se pare, Călărășauca, cari sunt ocupate dela 1916 încoace de călugărițe rusoaiice refugiate din Polonia. Nu înțeleg de ce ar trebui să ținem noi pe refugiatele din Polonia, câtă vreme ele se pot întoarce acasă,—iar pe frații noștri buni să-i ținem împrăștiați, fără nici o socoteală și fără nici un plan pentru viitor?

O elementară datorie națională ne impune să evacuăm cât mai curând cele două mănăstiri amintite și să le prefacem în sensul acestei propuneri. În aceste mănăstiri s'ar putea organiza apoi școli pentru copiii aduși de peste Nistru și s'ar putea face o mulțime de lucruri menite a ridica aceste mănăstiri la rolul de redeșteptătoare ale conștiinței românești peste Nistru.

Iată o problemă vrednică de atențiunea atât a cercurilor bisericești, cât și politice.



CUPRINSUL

Pagina

1. Prin Basarabia—după patru ani	1
2. Dela Cluj la Chișinău	3
3. Stări de spirit în Basarabia	7
4. Marile reforme naționale	10
5. O calomnie: Rusismul preoțimei basarabene	13
6. Cultură și politică în Basarabia	17
7. O nouă problemă națională: Românismul de peste Nistru .	21

